

ประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง: กรณีศึกษา ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร

Effectiveness of Baan Mankong Project: A Case Study of the Communities in Bangkok Thailand

ประภาส แสงประดับ¹ เฉลิม เกิดโมลี²

Prapas sangpradab, Chalerm Gerdmoli

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง: กรณีศึกษา ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับหัวหน้าครัวเรือน 400 ตัวอย่าง จาก 3,095 ครัวเรือน ที่อาศัยอยู่โครงการบ้านมั่นคงในเขต บางเขน เขตจตุจักร เขตหลักสี่ เขตดอนเมือง และเขตสายไหม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยการเลือกตัวแปรด้วยวิธี Stepwise เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง ภาพรวมอยู่ในระดับสูงคือ มีความพึงพอใจในในตัวบ้านมากที่สุด รองลงไปคือ พึงพอใจในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน และความพึงพอใจในสิ่งแวดล้อมด้านสังคมในชุมชนในลำดับสุดท้าย สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง พบว่า ภาวะผู้นำสาธารณะ และทุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคงอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 โดยร่วมกันอธิบายประสิทธิผลของโครงการได้ร้อยละ 60.20 ในขณะที่การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคงในการวิจัยครั้งนี้

คำสำคัญ (Keywords) : ประสิทธิภาพ; โครงการบ้านมั่นคง; ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร

Received: 2023-04-11 Revised: 2023-06-30 Accepted: 2023-07-03

¹ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก Doctor of Public Administration Program Faculty of Liberal Arts Krirk University. Corresponding Author e-mail: nongnuchsr@go.buu.ac.th

² หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก Doctor of Public Administration Program Faculty of Liberal Arts Krirk University.

Abstract

The objective of this research is to study the Effectiveness of Baan Mankong Project and to examine the factors that influence the Effectiveness of Baan Mankong Project: A Case Study of the Communities in Bangkok Thailand. This is a quantitative research study that collects data through questionnaires administered to 400 household heads out of 3,095 households residing in the Secure Housing Project in the Bang Khen, Chatuchak, Lak Si, Don Mueang, and Sai Mai districts. The data will be analyzed using descriptive statistics such as percentages, means, standard deviations, and inferential statistics, including multiple regression analysis. The variable selection will be conducted using the Stepwise method to address the research objectives. The results of the research revealed that the Effectiveness of Baan Mankong Project is rated highly, with the highest level of satisfaction found in the housing itself. The second highest level of satisfaction is related to the physical environment of the community, followed by satisfaction with the social environment within the community. Based on the research findings, it has been determined that Public Leadership and Social Capital significantly influence the Effectiveness of Baan Mankong Project at a significance level of 0.05. Together, these factors explain 60.20% of the Project's Effectiveness. However, the Participation of the community does not have a significant influence on the project's effectiveness.

Keywords: Effectiveness; Baan Mankong Project; Communities in Bangkok Thailand

บทนำ (Introduction)

สำหรับ “โครงการบ้านมั่นคง” เป็นโครงการที่รัฐบาลบาลมอบหมายให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) โดยสำนักงานบ้านมั่นคงรับผิดชอบดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2546 โครงการนี้มีเป้าหมายในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของชุมชนคนจนเมืองทั่วประเทศ สร้างความมั่นคงในการครอบครองที่ดิน พัฒนาระบบสาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อมชุมชน และการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความสามารถในการจัดการของชุมชน (พอช., 2558)

การดำเนินงานในโครงการบ้านมั่นคง มีแนวทางสำคัญที่ให้คนในชุมชนเจ้าของโครงการเป็นแกนหลัก โดยมีภาครัฐและหน่วยงานท้องถิ่นให้การสนับสนุน เพื่อแก้ไขปัญหา จัดการตนเองด้านที่อยู่อาศัย และพัฒนาคุณภาพชีวิตร่วมกันของคนในชุมชน เกิดการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างเป็นระบบในเมือง ทำให้คนจนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย เกิดรูปธรรมการแก้ไขปัญหา มีรูปแบบการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย และเกิดการพัฒนามีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

การดำเนินการในระยะ 20 กว่าปีที่ผ่านมา โครงการบ้านมั่นคงได้รับการยอมรับทั้งภายในและในระดับนานาชาติ ภายในประเทศ โครงการบ้านมั่นคงขยายตัวออกไปทั่วประเทศ รวมดำเนินการไปแล้ว 74 จังหวัด 368 เมือง/เขต จำนวน 1,024 โครงการ รวม 2,134 ชุมชน ทำให้ประชาชนที่อยู่อาศัยที่มั่นคงรวมทั้งหมด 104,709 ครัวเรือน ในขณะที่ระดับนานาชาติ โครงการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่งสหประชาชาติ(United Nations Human Settlements Program: UN-HABITAT) ได้นำไปเป็นต้นแบบให้แก่ประเทศต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้มีรายได้น้อยในเมือง

อย่างไรก็ตาม แม้จะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โครงการบ้านมั่นคงกลับยังไม่มีมีการประเมินความสำเร็จของโครงการในแง่ความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัย มีเพียงการประเมินในมิติอื่น ๆ เช่น ประเมินว่าโครงการบ้านมั่นคงเป็นนโยบายที่เหมาะสมสำหรับช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้ยากไร้ (ริงสตรัค ปิติปัญญา, 2554) ประเมินว่าเป็นนโยบายที่ส่งผลเชิงบวกทั้งในระดับครัวเรือนคือตัวบ้านช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของ (ทีดีอาร์ไอ, 2557) ประเมินว่าผู้อยู่อาศัยในโครงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น(ทีดีอาร์ไอ, 2554) และประเมินว่านโยบายนี้เป็นสิ่งบ่งชี้ว่ารัฐและสังคมยอมรับในสิทธิที่จะอยู่ในเมืองของคนยากคนจน (ณัฐพลแสงอรุณ, 2012)

ด้วยเหตุนี้เอง ความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยในโครงการจึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง นอกจากนั้นสิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของโครงการบ้านมั่นคง การศึกษาที่ผ่านมาชี้ว่ามีปัจจัยสำคัญอยู่ 3 ประการคือ ทุนทางสังคม ภาวะผู้นำ และการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ด้านทุนทางสังคม มีงานศึกษาชี้ว่า ชุมชนที่มีทุนทางสังคมสูงคือ มีความสามัคคี ความไว้วางใจกัน นำไปสู่การสนับสนุนโครงการบ้านมั่นคง ทำให้โครงการประสบผลสำเร็จได้โดยง่าย

ด้านการมีภาวะผู้นำ การศึกษาของ Broussine (2005) พบว่าการมีผู้นำสาธารณะ(Public Leadership)ที่มีความสามารถด้านการนำมีอิทธิพลอย่างมากต่อความสำเร็จของโครงการ เช่นเดียวกับ สดสิริ วัฒนาพัทธ์ และ เฉลิม เกิดโมลี (2561) ที่ศึกษาโครงการบ้านมั่นคงชุมชนบางบัว ก็พบว่าผู้นำมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของโครงการในระดับสูง สำหรับทุนทางสังคม Archer(2009) ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของทุนทางสังคมของชุมชนที่มีต่อโครงการบ้านมั่นคง กล่าวได้ว่าทุนทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโครงการ ทั้งนี้เพราะทุนทางสังคมเป็นเสมือนต้นทุนของชุมชนที่ทำให้คนไว้วางใจมีความสามัคคีเข้ามาร่วมมือกันเพื่อการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย การศึกษาของ การศึกษาของ สำหรับทั้งสองปัจจัยนี้ ศิระ พงษ์สุวรรณ(2556)พบว่าภาวะผู้นำสาธารณะ กับทุนทางสังคมมีอิทธิพลอย่างมากต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ

การมีส่วนร่วม Archer(2009) เห็นว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อโครงการบ้านมั่นคง เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ เฉลิม เกิดโมลี และ คณะ (2564) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการบ้านมั่นคงแม้จะอยู่ในระดับต่ำคือไม่ได้เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในเรื่องที่

สำคัญ แต่การที่สมาชิกชุมชนได้ร่วมปฏิบัติการในบางกิจกรรมก็ส่งผลให้เกิดการสนับสนุนให้โครงการประสบผลสำเร็จได้เช่นกัน

จากปัญหาและความต้องการดังกล่าวข้างต้น งานวิจัยนี้จึงจะศึกษาประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง: กรณีศึกษา ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร และปัจจัยที่นำไปสู่ความมีประสิทธิภาพของโครงการ โดยใช้ชุมชนที่อยู่ในโครงการบ้านมั่นคงในเขตกรุงเทพมหานครเป็นกรณีศึกษา เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน และนำไปสู่การสร้างความสำเร็จของภาคประชาชนในด้านอื่น ๆ เช่น การจัดสวัสดิการชุมชนเพื่อที่อยู่อาศัย ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้คนจนและคนด้อยโอกาสในชุมชนได้มีที่อยู่อาศัยอย่างมั่นคงต่อไป นอกจากนี้ยังนำไปสู่ประโยชน์ในเชิงนโยบาย โดยอาศัยผลการศึกษาประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง ไปเป็นแนวทางการบริหารจัดการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านที่อยู่อาศัยของคนจนมาเป็นกรอบแนวคิดทางวิชาการสำหรับการพัฒนาที่อยู่อาศัยของคนจนทั่วทั้งประเทศไทย เพื่อนำเสนอไปสู่การจัดทำนโยบายการจัดสวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัยสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในทิศทางที่เหมาะสม และสอดคล้องกับการวางแผนพัฒนาประเทศในอนาคต ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective)

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง: กรณีศึกษา ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง: กรณีศึกษา ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดการวิจัย(Conceptual Framework)

ตัวแปรต้นคือ

ประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง

- 1) ด้านตัวบ้านในโครงการบ้านมั่นคง
- 2) ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
- 3) ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม

ตัวแปรอิสระคือ

ทุนทางสังคม

- 1) บรรทัดฐานของการแลกเปลี่ยนทางสังคม
- 2) เครือข่ายทางสังคม
- 3) ความไว้วางใจ

ภาวะผู้นำสาธารณะ

- 1) ผู้นำแบบกลุ่มที่มีความแตกต่างหลากหลาย
- 2) ผู้นำประสานความร่วมมือ
- 3) ผู้นำจูงใจให้เกิดการทำงานร่วมกัน
- 4) ผู้นำส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 5) ผู้นำสามารถจัดการความขัดแย้งเชิงบวก

การมีส่วนร่วมของประชาชน

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ด้านภาวะผู้นำแบบสาธารณะ และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน้อยหนึ่งปัจจัยมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง
2. องค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้ของปัจจัยด้านทุนทางสังคม ด้านภาวะผู้นำแบบสาธารณะ และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน้อยหนึ่งองค์ประกอบมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวข้องกับโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่กรุงเทพมหานครทุกด้าน ซึ่งได้มาจากการดำเนินการ หนังสือ วารสาร บทความ และเอกสารอื่น ๆ ตลอดทั้งรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในจำนวนโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่นำร่องในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 5 เขต คือ 1) เขตบางเขน 2) เขตจตุจักร 3) เขตหลักสี่ 4) เขตดอนเมือง และ 5) เขตสายไหม จำนวนทั้งสิ้น 3,095 ครัวเรือน (ข้อมูลจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2565)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนครัวเรือนของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในเขตกรุงเทพมหานคร

ลำดับ	เขตที่เป็นพื้นที่นำร่องของ โครงการบ้านมั่นคงใน กรุงเทพมหานคร	ประชากร/ (ครัวเรือน) (N)	ตัวอย่าง/ (ครัวเรือน) (n)
1	เขตบางเขน	793	102
2	เขตจตุจักร	464	60
3	เขตหลักสี่	603	78
4	เขตดอนเมือง	36	5
5	เขตสายไหม	1,199	155
รวม		3,095	400

ที่มา : ตัวเลขจำนวนครัวเรือนเป็นข้อมูลจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (2565)

2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในจำนวนโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่นำร่องในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Thomson (Thomson, 1992) เนื่องจากทราบตัวเลขประชากรที่ชัดเจน จากสูตรจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 384 ครัวเรือนเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมประชากรทั้งหมดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างอีก 16 ครัวเรือน รวมเป็น 400 ครัวเรือนในการวิจัยครั้งนี้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อประเมินประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง ทุนทางสังคม ภาวะผู้นำสาธารณะ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการอ้างอิงกรอบแนวคิด ซึ่งได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม ทั้งแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทดสอบคุณภาพและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ การหาความเที่ยงตรง (Validity) นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาเองตามขั้นตอนดังกล่าวนี้ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) เพื่อวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือโดยหาค่า IOC (Index of item Objective Congruence) เท่ากับ 0.91 จากนั้นนำไปทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไข ไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่าง ก่อนการเก็บจริง ซึ่งผู้วิจัยได้ทดสอบเครื่องมือวิจัยโดยหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach Alpha, 1990) โดยในภาพรวมได้ค่า Alpha = .951

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์แสดงความประสงค์ที่จะทำการวิจัยต่อสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

4.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เป็นมาตรฐาน โดยการนำแบบสอบถามไปให้ประชาชนในครัวเรือนในแต่ละพื้นที่การพัฒนาที่อยู่อาศัยร่วมโครงการบ้านมั่นคงในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ผู้ช่วยวิจัยจำนวน 10 คน เป็นผู้ช่วยเก็บข้อมูล ภายใต้การกำกับดูแลอย่างใกล้ชิดจากผู้วิจัย กล่าวคือผู้วิจัยจะดำเนินการอบรมแก่ผู้ช่วยวิจัยก่อน เพื่อให้พวกเขาช่วยวิจัยสามารถชี้แจงแก่กลุ่มเป้าหมายเพื่อขอความร่วมมือให้ช่วยกรอกข้อมูลตามความเป็นจริง และได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริง โดยการรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในจำนวนโครงการบ้านมั่นคงในพื้นที่นำร่องในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลเบื้องต้นใช้สถิติเชิงพรรณนา เป็นสถิติที่ใช้บรรยายคุณลักษณะของกลุ่มด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 การวิเคราะห์ทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์แบบพหุคูณ เพื่อวิเคราะห์หาอิทธิพลของตัวแปรต้นต่อตัวแปรตาม โดยค่าของความแข็งแกร่งของความสัมพันธ์จะใช้การกำหนดค่าของ Cohen (1988) ที่ได้อธิบายถึงความแข็งแกร่งของระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น (Independent Variable) กับตัวแปรตาม (Dependent Variable) โดยการเลือกตัวแปรด้วยวิธี Stepwise เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ประสิทธิภาพของโครงการบ้านมั่นคง: กรณีศึกษาชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ลักษณะทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครอบครัวที่อาศัยอยู่ในโครงการบ้านมั่นคงที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 73.0 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี(ร้อยละ30.5) มีสถานภาพสมรสแล้ว(ร้อยละ71.5) ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุดคือประถมศึกษา(ร้อยละ 31.8) มีอาชีพหลักคือ ค่าขายมากที่สุด(ร้อยละ 32.5) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,001- 15,000 บาท (ร้อยละ 32.8) ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน(ร้อยละ 52.2) และมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้มากกว่า 17 - 35 ปีมากที่สุด (ร้อยละ 39.8)

2. ประสิทธิผลโครงการบ้านมั่นคง ทูทางสังคม ภาวะผู้นำสาธารณะ และการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประสิทธิผลโครงการบ้านมั่นคง

ผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคงของชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร ภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากสูงไปต่ำดังนี้ ด้านตัวบ้านในโครงการบ้านมั่นคงอยู่ในระดับสูงสุด รองลงมาคือด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสุดท้ายที่มีค่าเฉลี่ยน้อยคือด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม แต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

ด้านตัวบ้านในโครงการบ้านมั่นคง ผลการวิจัยในภาพรวมพบว่ามีความพึงพอใจในระดับสูง เรียงลำดับจากสูงไปต่ำดังนี้ ประชาชนพึงพอใจกับโครงสร้างบ้านใหม่อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ประชาชนพึงพอใจกับวัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้านใหม่ และลำดับสุดท้าย คือ ประชาชนพึงพอใจในความสวยงามของสีบ้าน

ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ผลการวิจัยในภาพรวมอยู่ในระดับสูง เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ประชาชนพึงพอใจการช่วยกันดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมพื้นที่สวนสาธารณะของโครงการบ้านมั่นคงสูงที่สุดรองลงมาคือ ประชาชนพึงพอใจการจัดเก็บและจุดพักขยะรวมถึงการจัดการขยะของโครงการบ้านมั่นคงเมื่อเทียบกับอดีตและลำดับสุดท้ายคือประชาชนพึงพอใจในระบบสาธารณูปโภค ถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา เมื่อเทียบกับอดีต

ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ผลการวิจัยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ประชาชนพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ในโครงการบ้านมั่นคงเมื่อเปรียบเทียบกับอดีตอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ เมื่อเข้าร่วมโครงการประชาชนได้รับคำแนะนำและช่วยเหลือจากคณะกรรมการ และลำดับสุดท้าย คือ ประชาชนพึงพอใจในความรักสามัคคีกันของคนในชุมชน

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง ภาพรวม

ประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ด้านตัวบ้านในโครงการบ้านมั่นคง	3.85	.56	สูง
ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	3.68	.69	สูง
ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม	3.56	.58	สูง
ภาพรวม	3.69	.54	สูง

ทูทางสังคม

ผลการวิจัย พบว่า ทูทางสังคมของชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ผลการพิจารณาเปรียบเทียบข้อมูล พบว่า ด้านบรรทัดฐานของการแลกเปลี่ยนทางสังคมอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เป็น

เพราะประชาชนยินดีที่จะให้ข้อมูลด้านปัญหาและความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจกับผู้อาศัยในโครงการบ้านมั่นคงทุกภาคส่วนพร้อมระดมความคิดเพื่อแก้ไข

ในขณะที่ด้านความไว้วางใจมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คริวเรือนที่อาศัยอยู่ในโครงการบ้านมั่นคงโดยทั่วไปมีความซื่อสัตย์ แต่อาจจะต้องใช้ระยะเวลาสำหรับการสร้างความไว้วางใจให้มากขึ้นในอนาคต

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทุนทางสังคมของประชาชน

ทุนทางสังคมของประชาชน	$\bar{X}$	SD	ระดับ
บรรทัดฐานของการแลกเปลี่ยนทางสังคม (SC1)	4.05	.50	สูง
เครือข่ายทางสังคม(SC2)	4.00	.47	สูง
ความไว้วางใจ(SC3)	3.89	.46	สูง
ภาพรวม	3.98	.41	สูง

ภาวะผู้นำสาธารณะ

ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำสาธารณะ ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ผลการพิจารณาเปรียบเทียบข้อมูล พบว่า ในการบริหารโครงการมีการเปิดกว้างให้ผู้นำได้แสดงบทบาทด้านการนำเพื่อการทำงานร่วมกันอยู่ในระดับสูงสุด ทั้งนี้เป็นเพราะการร่วมแสดงความคิดเห็นของทุกคนและการแสดงบทบาทของผู้นำจะนำไปสู่การบริหารจัดการที่ประสบความสำเร็จย่อมทำให้สมาชิกชุมชนเกิดความพึงพอใจ ในขณะที่ผู้นำที่มาจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้การยอมรับในภาวะการนำของกันและกันมีค่าเฉลี่ยน้อยสุดอาจต้องใช้เวลาในการสร้างการยอมรับโดยเฉพาะการสร้างการยอมรับผ่านผลการทำที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการบ้านมั่นคง

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำสาธารณะ

ภาวะผู้นำสาธารณะ	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ผู้นำแบบกลุ่มที่มีความแตกต่างหลากหลาย(SL1)	3.49	.58	สูง
ผู้นำประสานความร่วมมือ(SL2)	3.65	.62	สูง
ผู้นำจูงใจให้เกิดการทำงานร่วมกัน(SL3)	3.66	.60	สูง
ผู้นำส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้(SL4)	3.55	.63	สูง
ผู้นำที่สามารถจัดการความขัดแย้งเชิงบวก(SL5)	3.63	.58	สูง
ภาพรวม	3.59	.51	สูง

การมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ผลการพิจารณาเปรียบเทียบข้อมูล พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับสูงสุดเท่ากัน ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในโครงการบ้านมั่นคง ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการและได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการนับแต่เริ่มรู้ข่าวโครงการเข้ามาในชุมชนและมีส่วนร่วมกำหนดการใช้ทรัพยากรที่จะใช้ในกิจกรรมของโครงการในระดับหนึ่ง ในขณะที่ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด เพราะสมาชิกชุมชนเห็นว่าตนยังไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากการมีส่วนร่วมโครงการ

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน	$\bar{X}$	SD	ระดับ
ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.87	.78	สูง
ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	4.02	.63	สูง
ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.84	.78	สูง
ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.02	.58	สูง
ภาพรวม	3.94	.53	สูง

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ด้านภาวะผู้นำแบบสาธารณะ และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน้อยหนึ่งปัจจัยมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง

สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคงพิจารณาใน 2 ระดับ คือในระดับตัวแปร และในระดับองค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้ตัวแปร

ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำสาธารณะ และ ทักษะทางสังคม มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคงอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์(β) เท่ากับ 0.714 และ 0.162 ตามลำดับ โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับสูง($R=0.776$) ซึ่งทั้งสองปัจจัยร่วมกันอธิบายตัวแปรตามคือประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคงได้ร้อยละ 60.2 ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชนในภาพรวมไม่ส่งผลในการวิจัยครั้งนี้

สมมติฐานที่ 2 องค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้ของปัจจัยด้านทุนทางสังคม ด้านภาวะผู้นำแบบสาธารณะ และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างน้อยหนึ่งองค์ประกอบมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง

ผลการศึกษาพบว่า ตัวบ่งชี้ของตัวแปร "ทุนทางสังคม" ใน 1. ด้านความไว้วางใจ (SC3) ($\beta=.160$) ร่วมกับตัวบ่งชี้ของตัวแปร "ภาวะผู้นำสาธารณะ" 2. ด้านผู้นำแบบกลุ่มที่มีความแตกต่างหลากหลาย (TL1) ($\beta=.210$) 3. ด้านผู้นำประสานความร่วมมือระหว่างภาคีต่าง ๆ (TL2) ($\beta=.232$) 4. ด้านผู้นำจูงใจให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างภาคีต่าง ๆ (TL3) ($\beta=.105$) 5. ด้านผู้นำส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (TL4) ($\beta=.123$) 6. ด้านผู้นำสามารถจัดการความขัดแย้งเชิงบวก (TL5) ($\beta=.137$) และ ตัวบ่งชี้ตัวแปรด้าน " การมีส่วนร่วมของประชาชน" 7. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (PP3) ($\beta=.090$) ต่างมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคงอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับสูง($R=.785$) คือสามารถร่วมกันอธิบายโครงการได้ถึงร้อยละ 61.6

-สมการถดถอยจากคะแนนมาตรฐาน

ประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง =

$$160(SC3)+.210(TL1)+.232(TL2)+.105(TL3)+.123(TL4)+.137(TL5)+.090(PP3)$$

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากการศึกษา ประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง: กรณีศึกษา ชุมชนในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง

ผลการวิจัยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพบว่า ด้านตัวบ้านในโครงการบ้านมั่นคง รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหัวหน้าครัวเรือนพึงพอใจในตัวบ้านสูงสุด รองลงมาคือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสุดท้ายคือสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยด้านตัวบ้านนั้นพอใจในโครงสร้าง พอใจในวัสดุที่ใช้ และพอใจในสีที่สวยงาม ในขณะที่ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ พึงพอใจกับการมีพื้นที่สวนสาธารณะ พอใจกับระบบการจัดเก็บขยะที่มีที่พักเป็นสัดส่วน และพอใจในระบบสาธารณูปโภคทางเดิน ไฟฟ้า ประปาแน่นอนว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเป้าหมายในระดับผลผลิตของนโยบาย ที่มุ่งจะสร้างให้เกิดความพึงพอใจแก่

ผู้อยู่อาศัย ที่สำคัญคือสมาชิกชุมชนได้เข้าไปมีส่วนในการเลือกวัสดุ เลือกช่างและออกแบบการจัดวางพื้นที่สาธารณะของชุมชนด้วย ความพึงพอใจในจึงควรจะมีอยู่ในระดับสูง เมื่อความพึงพอใจในทางกายภาพมีอยู่สูงแล้ว ก็ย่อมจะเป็นที่คาดหวังได้ว่า " บ้านที่ให้มากกว่าบ้าน" ตามปณิธานของท่านอาจารย์สมสุข บุญยะปัญญา (2562) ในฐานะผู้ริเริ่มโครงการในยุคแรก

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความพึงพอใจในด้านสังคมของสมาชิกชุมชนจะอยู่ในลำดับสุดท้ายของสองด้านที่กล่าวมา แต่ความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ในโครงการก็ยังอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับอดีต และเมื่อเข้าร่วมโครงการแล้วเมื่อมีปัญหาก็ยังได้รับคำแนะนำและช่วยเหลือจากคณะกรรมการชุมชนเป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังมีความพึงพอใจในความรักสามัคคีกันของผู้คนในชุมชนด้วย ดังนั้นความหวังที่จะให้ชาวชุมชนเกิดความมั่นคงทั้งตัวบ้านและชุมชน ก็ยังพอจะเป็นไปได้ในอนาคต ที่จริงในเรื่องตัวบ้านและชุมชน จากการศึกษาของ Archer (2012) พบว่าชาวบ้านมีความพึงพอใจอยู่มาก แต่ปัญหาที่กังวลคือด้านการเงินว่าตนจะมีความสามารถพอจะสู้ไปได้ไหวหรือไม่

ทุนทางสังคมของชุมชน

ในภาพรวมแล้ว คำตอบของหัวหน้าครัวเรือนสะท้อนให้เห็นว่าทุนทางสังคมโดยรวมมีอยู่สูง กล่าวคือ มีปทัสถานของการแลกเปลี่ยนทางสังคมหรือความคิดความเห็นและความเชื่อร่วมกันในชุมชนสูงพอสมควร และมีเครือข่ายร่วมกันสูง ทำให้มีช่องทางที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การมีความไว้วางใจใจต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ก็เป็นเรื่องปกติของคนในชุมชนเมืองที่มีความเป็นปัจเจกจะสูง และการมีสายสัมพันธ์ในระดับเครือญาติสั้น อาจมีในระดับพี่-น้องพ่อแม่เดียวกัน หรือบางคนไม่นับญาติกับใครเลย ไปเน้นความสัมพันธ์ในระดับญาติมิตรคือเพื่อนร่วมงานมากกว่า เรื่องทุนทางสังคมของชุมชน Archer (2009) เห็นว่ามีความสำคัญอย่างมากทั้งก่อนการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง และหลังโครงการ โดยเห็นว่าชุมชนที่มีทุนทางสังคมสูงย่อมมีโอกาสที่จะทำโครงการสำเร็จได้ง่ายกว่า ในขณะที่เมื่อหลังโครงการสิ้นสุด เมื่อชุมชนเผชิญปัญหาวิกฤติ ชุมชนที่มีทุนทางสังคมสูงกว่าย่อมมีหนทางในการแก้ปัญหาได้ดีกว่า

ผู้นำสาธารณะ

หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่พอใจในการแสดงบทบาทการทำงานร่วมกันของผู้นำฝ่ายต่าง ๆ สูงสุด ในขณะที่พอใจในระดับที่ลดหลั่นลงมาในเรื่องการประสานงาน การจัดการความขัดแย้งและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้นำ ในขณะที่ความพอใจในเรื่องการแสดงออกถึงการยอมรับซึ่งกันและกันของผู้นำอยู่ในระดับต่ำสุด อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมแล้ว สมาชิกชุมชนก็ยังยอมรับความเป็นผู้นำสาธารณะของคณะกรรมการชุมชนของตนในระดับสูง

ในชุมชนเมืองคณะกรรมการชุมชนของ กรุงเทพมหานคร ต้องทำหน้าที่เป็นตัวแทนของหน่วยงานรัฐระดับต่าง ๆ ในขณะเดียวกันก็ต้องเป็นตัวแทนของสมาชิกในชุมชนด้วย บทบาทหน้าที่สำคัญก็คือต้องขานรับนโยบายของรัฐที่ลงมาในชุมชน กรณีโครงการบ้านมั่นคงการจะรวบรวมความคิดความเห็นของสมาชิกชุมชนให้เป็นเอกภาพเป็นเรื่องยากมาก โดยเฉพาะชุมชนในกรุงเทพฯ นอกจากความเป็นปัจเจกของระดับบุคคลและระดับครัวเรือนจะสูงแล้ว ชุมชนมักแตกกันเป็นกลุ่ม

ย่อยจากการเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชน บ่อยครั้งพบว่ากลุ่มผู้พ่ายแพ้การเลือกตั้งคณะกรรมการชุมชนไม่เพียงไม่ให้ความร่วมมือในการเข้ารับโครงการต่าง ๆ ของรัฐตรงข้ามกลับขัดขวางโครงการ

การมีส่วนร่วมของประชาชน

หัวหน้าครัวเรือนมีความพอใจในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมประเมินผลโครงการในระดับสูง ที่จริงกรณีนี้หมายถึงสมาชิกชุมชนได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งได้แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์มาตั้งแต่รู้ข่าวว่าโครงการจะเข้ามา ซึ่งอาจจะพอนับได้ว่ามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและมีส่วนประเมินโครงการ ในขณะที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีความพึงพอใจในระดับรองลงมา ก็เพราะสมาชิกชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมอยู่พอสมควร ที่สำคัญคือการดำเนินโครงการบ้านมั่นคงในระยะเริ่มต้นเปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชน เลือกใช้วัสดุ เลือกช่างก่อสร้าง และเลือกวางผังพื้นที่สาธารณะในชุมชน จึงทำให้ชาวชุมชนรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับที่สูงพอสมควร สำหรับการมีส่วนร่วมรับประโยชน์มีความพอใจในลำดับท้ายสุดก็เป็นเรื่องเข้าใจได้ เพราะสมาชิกอาจยังไม่คิดว่าตนเองได้รับประโยชน์จากตัวบ้าน หรือทัศนียภาพของชุมชนที่จะได้รับการปรับปรุง เพราะต้องจ่ายเงินค่าบ้าน ที่จริงทางรัฐก็จ่ายเงินสนับสนุนมากพอสมควร

การมีส่วนร่วมในโครงการบ้านมั่นคง จากการศึกษาของ เณลิม เกิดโมลี และคณะ (2564) เห็นว่าเป็นการมีส่วนร่วมในระดับต่ำเท่านั้น คือเป็นการมีส่วนร่วมแต่ในขั้นตอนของการนโยบายไปปฏิบัติ และก็ได้รวมแต่ในขั้นตอนที่รัฐต้องการระดมความร่วมมือเท่านั้น แต่นี่ก็นับเป็นเรื่องปกติของการบริหารนโยบายของรัฐ เมื่อรัฐเห็นว่ามีนโยบายที่ต้องทำด้วยเหตุผลอะไรก็ตามก็จำเป็นต้องระดมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้เข้ามาสนับสนุนโครงการ นำเสียดายตรงที่ผู้มีส่วนเสียก็จะคัดค้านโครงการและผู้มีส่วนได้บางคนนอกจากไม่สนับสนุนโครงการแล้ว ยังคัดค้านอีกด้วย เหตุที่คัดค้านก็เพราะในช่วงการก่อรูปนโยบาย(Policy Formation) หรือในขั้นการกำหนดนโยบาย(Policy Formulation) ผู้มีส่วนเสียนั้นไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม หรือไม่ก็ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมแต่ในเรื่องที่ไม่สำคัญ

ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ภาวะผู้นำสาธารณะ($\text{Beta}=.714$) และ ทุนทางสังคม($\text{Beta}=.162$) รวมกันมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคงในระดับสูง($R=.776$) โดยร่วมกันอธิบายประสิทธิผลของโครงการได้ถึงร้อยละ 60.20 ในขณะที่การมีส่วนร่วมไม่ได้ส่งผลต่อโครงการ อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยใช้ตัวบ่งชี้ของตัวแปรทั้งสามเป็นตัวแปรพยากรณ์ กลับพบว่า ความไว้วางใจ(SC3) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของตัวแปรทุนทางสังคม และการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์(PPP3) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของตัวแปรการมีส่วนร่วมกลับมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการ แม้ว่าอิทธิพลจะไม่สูงมากนัก สำหรับตัวบ่งชี้ของตัวแปรภาวะผู้นำสาธารณะพบว่าอิทธิพลต่อโครงการทุกตัว

สำหรับผลการวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของภาวะผู้นำที่มีต่อโครงการบ้านมั่นคงอย่างสูงนั้น พบว่า สอดคล้องกับผลการศึกษาของ การศึกษาของ สดสิริ วัฒนาพัทธ์ และ เฉลิม เกิดโมลี (2561) ที่ศึกษาโครงการบ้านมั่นคงชุมชนบางบัวที่พบว่าผู้นำมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของโครงการใน นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับระดับสูง และผลการศึกษาค้นคว้าที่ยืนยันข้อค้นพบของ Broussine (2005) ที่ว่าการมีผู้นำสาธารณะ(Public Leadership)ที่มีความสามารถด้านการนำมีอิทธิพลอย่างมากต่อความสำเร็จของโครงการ

ทุนทางสังคมที่มีผลต่อประสิทธิผลของโครงการนั้นสนับสนุนแนวคิดของ Archer (2009) ที่ศึกษาเรื่องทุนทางสังคม และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชนสลัมในกรุงเทพฯ พบว่า อิทธิพลของทุนทางสังคมมีต่อประสิทธิผลของโครงการ เช่นเดียวกันกับผลการวิจัยของศิริระ พงษ์สุวรรณ (2556) พบว่า ภาวะผู้นำสาธารณะ กับทุนทางสังคมมีอิทธิพลอย่างมากต่อประสิทธิผลในการ ปฏิบัติงานของคณะกรรมการ

สำหรับการมีส่วนร่วม ผลการวิจัย พบว่า ไม่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโครงการนั้น ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของ Archer (2009) ที่เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อโครงการบ้านมั่นคง เรื่องนี้อาจเป็นไปได้ว่าเป็นการให้ความหมายการมีส่วนร่วมคนละระดับ กล่าวคือ ในแง่ของการกำหนดนโยบายแล้ว การมีส่วนร่วมจะมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในขณะที่ในระดับการนำไปปฏิบัติหรือการบริหารนโยบาย การมีส่วนร่วมที่มากเกินไปหรือไม่ถูกกาลเทศะก็ทำให้ ประสิทธิภาพของการจัดการลดลง บางทีมันอาจขึ้นอยู่กับการให้คุณค่าและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมถ้าคิดว่าการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น ถ้ามีเงื่อนไขที่จะทำได้ก็ต้องทำ แม้ว่า จะต้องเสียทรัพยากรบริหารและเสียเวลาเพิ่มขึ้นก็ตาม

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ด้านทุนทางสังคมของประชาชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรคอยให้ความช่วยเหลือ ให้ คำปรึกษา แนะนำ สำหรับปัญหาที่ชุมชนโครงการบ้านมั่นคงแก้ปัญหาไม่ได้ ทั้งนี้เพราะประชาชนใน คราวเรือนที่อยู่อาศัยอยู่ในจำนวนโครงการบ้านมั่นคงมาอยู่รวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน โดยมีวัฒนธรรม วิถีชีวิตไม่เหมือนกัน ดังนั้นเมื่อมาอยู่รวมกันต้องมีการจัดระเบียบที่เข้มงวดมาก และทุกคนต้อง ปฏิบัติตาม เพื่อความเป็นระเบียบ เป็นแนวทางเดียวกัน

1.2 ด้านภาวะผู้นำสาธารณะ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรค้นหาข้อมูลเพื่อเตรียมตัวล่วงหน้าก่อน เข้าประชุม เพื่อการตอบคำถาม ชี้แนะ หาแนวทางร่วมกัน และเพื่อสร้างการยอมรับจากชุมชน ทำ หน้าที่เชื่อมต่อระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชน ภาควิชาการ หน่วยงานท้องถิ่น และภาคเอกชน เนื่องจากกระบวนการทำงานเป็นรูปแบบของพหุภาคี ซึ่งปัญหาและความต้องการของแต่ละกลุ่มมี ความแตกต่างหลากหลาย ดังนั้น จึงควรมีผู้นำส่วนกลางที่ประสานการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น การร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพ ร่วมโครงการฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ตลอดจนการสร้างรายได้ที่เกิดจากการออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย เป็นต้น โดยประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างเป็นอิสระการทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายได้

1.4 ด้านประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรสร้างความพึงพอใจในความรักสามัคคีกันของผู้คนในชุมชนให้มากขึ้นในด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยควรมีการกำหนดเป้าหมายโครงการบ้านมั่นคงที่ชัดเจนไว้ และดำเนินการผลักดันการทำงานไปให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ เช่น ในด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ต้องดำเนินการจัดให้มีในระบบสาธารณูปโภค ถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา ให้ดีขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต ด้านตัวบ้านในโครงการบ้านมั่นคง ควรมีความสวยงามของสีบ้าน วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้านใหม่เพื่อให้ประชาชนพึงพอใจในระดับที่สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากนโยบายรัฐบาลซึ่งได้มีแผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี (2560-2579) ภายใต้วิสัยทัศน์ “คนไทยทุกคนมีที่อยู่อาศัยถ้วนทั่วและมีคุณภาพชีวิตที่ดี” (Housing For All) ในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ดังนั้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบททั่วประเทศ ควรมีนโยบายที่ต่อเนื่องในการดำเนินการโครงการบ้านมั่นคง ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ก็พึงดำเนินการในเรื่องการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยต่อไป เพื่อสร้างความมั่นคงในที่ดิน ที่อยู่อาศัย สนับสนุนการพัฒนาาระบบสาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อมชุมชน เศรษฐกิจและสังคม ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความสามารถในการจัดการร่วมกันของชุมชน เพื่อดำเนินการให้เกิดประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคงทั่วทั้งประเทศไทยต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาและวิจัยในประเด็นกระบวนการวิเคราะห์การดำเนินงานของโครงการบ้านมั่นคง เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุง พัฒนา ส่งเสริมประสิทธิผลของโครงการบ้านมั่นคงอย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

3.2 ควรศึกษาและวิจัยในประเด็นสัมฤทธิ์ผลของมาตรการตามนโยบายการแก้ปัญหาคาขาดแคลนที่อยู่อาศัยของรัฐบาล เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยให้กับประชาชน

3.3 ควรศึกษาและวิจัยในประเด็นแนวทางการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเพื่อการพัฒนาเมืองยั่งยืน สำหรับประเทศไทย เพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยคนจนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ครอบคลุมทุกมิติและการเชื่อมโยงกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

สังคม เศรษฐกิจ และสังคมควรนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุง ส่งเสริมปัญหา และนำมาเปรียบเทียบการช่วยเหลือให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- เฉลิม เกิดโมลี, ประคอง สุคนธจิตต์, ศุภรดา ไชยรบ, รัตนา เทียนเมืองปัก, วิเชียร จันทะเนตร, และ ไพรัช ขางบอน. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการบ้านมั่นคง:กรณีศึกษา ชุมชนริมคลองเปรมประชากร เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร. *วารสารร่วมพฤษภา*. 39(1), 37-60.
- ชลิต งามเมฆฉาย. (2552). ทูทางสังคม กับประสิทธิผลในการบริหารงานของคณะกรรมการหมู่บ้านจัดสรร. *รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก*.
- ณัฐพล แสงอรุณ. (2012). สิทธิที่จะอยู่ในเมือง: ภาพสะท้อนจากการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิการอยู่อาศัยของชุมชนบางบัว. *วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง (JARS)*. 9(1).1-12.
- ทีดีอาร์ไอ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย). (2554). *โครงการบ้านมั่นคงยกระดับคุณภาพชีวิตคนจนเมือง*. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
- ทีดีอาร์ไอ(สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย). (2557). *การประเมินมูลค่าเพิ่มที่เกิดจากโครงการบ้านมั่นคง*. รายงานทีดีอาร์ไอ. ฉ. 102. เมษายน 2557.
- ประภาส แสงประดับ. (2557). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนจนเมือง:กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงชุมชนบางบัว กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก.
- พิรุณ กิ่งสุวรรณพงษ์. (2558). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินโครงการบ้านมั่นคง : จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการนโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พอช.(สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน). (2558). *โครงการบ้านมั่นคง: การพัฒนาที่อยู่อาศัย โดยองค์กรชุมชนและท้องถิ่น*. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ภูติศ กุลนิธิไพบูลย์. (2552). *การวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานโครงการบ้านมั่นคง : กรณีศึกษาชุมชนพัฒนาบ่อนไก่ กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์, 2552.

- รุ่งอรุณ บุญสายันต์ และ วิพร เกตุแก้ว. (2559). กระบวนการนำโครงการบ้านมั่นคงไปปฏิบัติในระดับจุลภาค : กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 1(2), 13-30.
- รังสรรค์ ปิติปัญญา. (2554). โครงการบ้านมั่นคงเครื่องมือในการบริหารที่อยู่อาศัยเพื่อความยากไร้. *โคออปนิวิส*. ฉบับที่ 1-15 มกราคม 2554.
- ศิริระ พงษ์สุวรรณ. (2557). *การจัดการภาคีสาธารณะกับประสิทธิผลของคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัด*. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก.
- สดสิริ วัฒกาพัทธ์ และ เฉลิม เกิดโมลี. (2561). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับความสำเร็ของโครงการบ้านมั่นคง: กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคงชุมชนบางบัว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร*. สืบค้น 30 มีนาคม 2566, จาก [MIS.Kirk.ac.th/librarytext/MPA/2561/Sodsiri_Watakapat.pdf](https://www.mis.kirk.ac.th/librarytext/MPA/2561/Sodsiri_Watakapat.pdf)
- สมสุข บุญยะบัญชา. (2562). โครงการบ้านมั่นคง: บ้านที่ให้มากกว่าบ้าน. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 45(1). น 1-17.
- อรพินธ์ แซ่อึ้ง. (2555). *การนำนโยบายการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยไปปฏิบัติ: วิเคราะห์เปรียบเทียบโครงการบ้านเอื้ออาทรกับโครงการบ้านมั่นคง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรพินธ์ สฟโซคชัย. (2550). *การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- Archer, Diane. (2009). *Social capital and participatory slum upgrading in Bangkok, Thailand (Doctoral thesis)*. Retrieved August 20, 2019./ from <https://doi.org/10.17863/CAM.16428>
- Archer, Diane. (2012). Baan Mankong Participatory Slum Upgrading in Bankok, Thailand: Community Perceptions of Outcomes and Security of Tenure. *Habitat International*. 36(1). 178-184.
- Broussine, Mike. (2005). *Public Leadership*, In Public Management and Governance. Tony Bovaird and Elke Löffler (eds.) London: Taylor & Francis Group.
- Cohen, Jacob. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Thompson, Steven K. (1992). *Sampling*. NY: John Wiley & Sons, Inc..., Englewood Cliffs.